

COLL. XXVIII.

H. J.

JACOBE! J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah, piger! nihil aliud quam lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii et Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Immò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor: duntaxat iis, qui volunt immori studis. H. Non poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam! J. Tu stude quantum voles; ego verò ludam, quandiu licebit. H. Per me quidem licebit: sed interim parùm promovebis in literis. J. Nonne præceptori satisfacio? H. Uteunque. J. Tu igitur, studiose, vis esse præceptore ipso superior. Omitte me tandem; age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. XXIX.

RUFUS, CASTRENSIS.

QUANDO repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me

curare? R. Parum admodum, ut credo. C. Profectò verum dicis. R. Satis est signi, te non amare literas. C. Scio legere, scribere, *Latine* loqui; saltem mediocritèr: quid opus est mihi tantà scientiâ? Ego plura scio quàm multi seniores. R. O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inæstimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria; quod enim tibi dixi, non est convitium: ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Luerum, divitiæ, et voluptas, felicitatem parit. R. Immò ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei; nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verum enimvero nulla est homini pretiosior possessio, quàm virtus et rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligentèr? C. Hem! obtundis me. Nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Ea fortassè tibi magis est opus, quàm mihi. Vale.

COLL. XXX.

A. B.

MIROR ego, quid tibi velis. Tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut studeas diligentèr. B. Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuq; utilitate. B. Frustra mones. A. Quid ita? B. Quia non est mihi animus in literis. A. Quid ergo velles? B. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitasti, quænam ars tibi placeat potissimùm? B. Jampridem. A. Cur ergo patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor nè mihi irascatur. A. Ro-

ga præceptorem, ut illi dicat. B. Immò te oro dic tu ipse præceptori meis verbis; nam verecundia me impedit. Faciesne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimè: valdè enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi memireris; deinde renuncia mihi, quid ille responderit. A. Alioqui essem tibi nuncius inutilis.

COLL. XXXI.

MICHAEL, FRICIUS.

SALVE, *Frici*. F. Tu quoque salvus sis, *Michael*. Quota hora est? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Benè habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo, me tibi occurrisse ut euntes, *Latine* tantispèr colloquamur. F. Ea sanè est utilis et jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse: non enim per eos mihi licet aliquid in viâ meditari, adeo mihi sunt eorum mores odiosi. F. Nihil mirum: nam ferè sunt ejusmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni, neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas eupedias et meras computationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quod *Latine* per vicos loquamur. Illud vero est omnium pessimum, quod nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante*

oculos eorum. M. Si quid acceperis amicè commone-re, statim audies, *Tace, concionator, obtundis me*. Quod si dixeris, *Deferam te ad præceptorem aut observato-rem*: *Oh egone curo?* inquit: *tu non audes; nam si me accusares, non feres impune*. F. Immò verò te continuo verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidem eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, et aufugit continuò. F. Quid tu, quæso, interea? M. Quid istud quæris? Tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed qui tam citò et sensim ad scholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus usu venire solet. F. Age, ingrediamur sine murmure et strepitu, ne studentes offendamus.

COLL. XXXII.

ANTONIUS, DANIEL.

EUGE, audiavi sororem tuam nupsisse? D. Verum audisti. A. Quis est maritus ejus? D. Quidam civis *Angelopolitanus* honestis parentibus progenitus. A. Estne divis? D. Sic habetur: sed tamen pater meus hæc longe pluris facit; primùm, quod ille sit benè moratus adolescens; deinde, quod non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus; denique, quod verus Dei cultor, et *christiana* religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! D. Felicem sanè non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuo sibi agnoseat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profec-

tum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ita spero quidem, sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina *Christiana*. Sed me jam aliò revocant domestica negotia; ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque benè vale, suavissime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipue patri matrique, et ipsi novæ nuptæ; meque illi gratulari faustum illud cunjugium. D. Ego vero id faciam, et quidem libentissime.

COLL. XXXIII.

HENRICUS, GERARDUS.

HODIE te non vidi in concione: quid id sibi vult? G. Quid sibi velit, nescio; ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo; verum id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cum præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferamus! G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me: cur molestus es? G. Omitto sanè; esd audi unum verbum: non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. XXXIV.

RUBLIUS, LEPUSCULUS.

QUID fecisti de regula mea? L. Reliqui in pergula superiori. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentia meâ. R. Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precebor, ut mihi mutare velit. R. Si sapis alioqui, nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam quod me tam amicè monueris. R. I nunc petitum meam regulam; est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. XXXV.

EMERICUS, BALDUS.

CUR solus rides? B. Quid tuâ? E. Quia fortassè rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es. B. Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed *Qui solus ridet* (ut sæpe audivi) aut *stultus est, aut aliquid mali cogitat*. B. Ista sententia cujus sit, nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera; tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio, teque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *nam timidus et suspectus aptissima mors est;*

ut est in morali nostro carmine. E. Memini: boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLL. XXXVI.

PORTANUS, MARCUS.

UNDE redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est cœli facies? M. Nevulosa. P. An regelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant. P. Etiâne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortassè in transitu, è stillicidio tecti. M. Imò è nubibus, scio: quod si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? P. Ad *Latinum* sermonem exercendum. M. Sed interim sæpè otiosa verba dicimus, à quibus omnino abstinendum *Christus* præcipit. P. Totâ erras via in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis. P. Quia *non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur*; præsertim ubi agitur de bonis et honestis rebus, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hactenus; instat nobis aliud negotium. M. Age, desinamus.

COLL. XXXVII

ROLANDUS, LANGUINUS.

QUID ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? Estne satis bonum? L. Imò verò est optimum: sed

me miserum! parùm adfuit quin perdiderim. R. Eho, quid ais? Quomodo id accidit? L. Cum re lirem foris exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E thecâ meâ quam imprudentèr apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidem puer sextæ clasis mihi retulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt qui restituent: si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut reddeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, et nuces aliquot juglandes; laudavi præterea, et paucis admonui idem semper esse faciendum. R. Rectè fecisti; sic enim libentiùs reddet alias, si quid reperit. Sed quid si perdidisses? L. Æquo animo tulissem, et mihi emissem aliud. R. Itâne æquo tulisses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur æquo animo; sed nolo te artiùs urgere. L. Non sumus Theologi. R. Quid ergo? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tanto diligentius Deum precari debemus, ut per *Evangeli-um* suum nos liberet ab ignorantia tenebris, in quibus et versati sumus et adhuc versamur. R. Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, et sæpè à concionatoribus divini verbi administris. L. Vide, quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm, quod tibi rectè emerim; deinde, quod amissum recuperaberis. L. Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. R. Quin Patri nostro ecclesti sit laus et gratiarum actio L. *Amen!*

COLL. XXXVIII.

MERCURIUS, CALVINUS.

MILHI non videris nimis occupatus. C. Mediocritèr. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Suntne novæ? M. Novæ quidem: sed para te, usque dum acuantur; jam enim levigavi, caudam rescidi, detravi plumulas. C. Ostende: profectò sunt optimæ, et ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nôsti? C. Quia sunt caule amplo, firmo, et nitido; nam molles, et quæ caulem breviorē habent, parū sunt ad scribendum usum habiles. M. Gaudeo me utilitèr emisse. C. Non abs re, sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantē duos. C. Singulas igitur binis emisti denariolis? M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei bonitate. De quo emisti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores, singulæ (et quidem minùs bonæ) venduntur sextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Lugduni*. C. Ea ferè est mercatorum consuetudo: *Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur*, ut ait *Cicero*. M. Sed age; nè te diutiùs remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero. Aspice me diligentèr, ut discas aliquando. M. Aspicio intentis oculis; sed mihi opus esset spatio paulo longiore. C. Istud ergo fiet in cubiculo; euando me velis invisere? M. Quo tempore? C. Post scholæ missionem; hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum accommodatas: hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. M. Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva: domò adferuntur mihi satis multæ. M. Ago tibi quantas possum gratias. Vale. C. Inco-

lumem te conservet Deus! Sed heus, ne parcas unquam labori meo. M. Tu quoque et me et rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. XXXIX.

PUTEANUS, BUERLA.

UNDE veniebas modò? B. E culina P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu (credo) libentiùs est in culina, quàm in schola: nonne? B. Nihil mirum; in schola non est ignis; sicut in culina. P. Abi, sapis. B. Utinam tam saperem in divinis rebus quàm in cura corporis! P. Fac sapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore et diligentia. B. Non parco labori. P. Rectè facis: sed est tempus expectandum, cujus progressu sint omnia; interea precandus est Deus assiduè. B. Benè mones; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis! P. Id faciet, si pergamus eum colere diligentèr.

COLL. XL.

MARTIALIS, BLANCUS.

QUANTUM habes pecuniæ? B. Assem cum semisse. Tu verò? M. Non tantum. B. Quantum igitur? M. Unicum assem. B. Vis mihi dare mutuo? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, *Deo ju-*

vante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei; non possum assuescere. M. Fac assuescas. B. Quomodo id fiet? M. Si sæpè cogitas, nos à Deo sic pendere, ut nihil possumus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mihi mutuo istum assem? M. Miror te mutuo petere, qui plus habeas quàm ego. B. Est quidam Scholasticus hâc transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere, quia vilius indicat quàm noster bibliopola. M. Accipe: sed, quæso undè tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut à patre petam. M. Quid si dare nolet? B. Nihil eunctabitur, cum librum ostendero.

COLL. XLI.

MONTANUS, EUSEBIUS.

QUOT annos habes? E. Tredecim, ut à matre accipi. Tu verò? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur? M. Deest unus. E. Sunt ergo duodecim. M. In promptu est ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum? M. Quintum. E. Quid ais? Jam *Latine* loquitur. M. Quid miraris? Semper habemus pædagogum et doctum et diligentem: is semper nos *Latine* loqui docet; nihil *Hispanum* effert, nisi aliquid declarandi causâ: quin etiam patrem non audemus nisi *Latine* alloqui. E. Nunquam patrem non audemus nisi *Latine* alloqui. E. Nunquam igitur *Hispane* loquimini? M. Solùm cum matre, idque certâ quadam horâ, cum illa nos ad se vocari juvet. E. Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus est nobis sermo, et quidem tantùm in transitu; et tamen famuli ipsi nos

Latine alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si cuandò usus postulet ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligentèr docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus et honor unicè cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? Jam audio recitari catalogos. E. Ergo festinemus.

COLL. XLII.

SYLVIUS, LUDOVICUS.

QUID tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodùm, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid totumne caput? L. Non certè S. Quæ pars igitur? L. Nescio nomen. S. Estne vertex? L. Non est. S. Quid ergo? Utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergo sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; benè mox sanus eris: sic enim à matre accipi; *Nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quam quietem.* L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortassè remedia: sed quid est facilius, quàm id tentare, quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocet: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non sinet. S. Immò si dixeris te ægrotare? L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere si vis. L. Faciam profectò. S. Enimverò, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, et pete. L. Quid

si nolit dare? S. Immò facillimè. L. Qui scis istud? S. Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquam sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidentèr. L. Nunc eam. S. Sed, heus! prius meditari quid sis dicturus, ne fortè loquendo hæreas. L. Benè mones; non accedam imparatus.

COLL. XLIII.

PAULUS, TIMOTHEUS, SOLOMON JUDEX.

OPTATUS mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet, sed omnes ad lusûs certamen currunt; tu vero quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumetum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*: scis enim, me ægrotasse fere duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquamdiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergo librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed iudicem volo. P. Præsto est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum Moralium*. S. Nonne alternis dicetis? T. Scilicet suum uterque *Distichon*. S. At pueri (ne erretis) nolo vos audire, tantamquam iudex. P. Cur non? S. Ne fortè mea sententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter

utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, utri videbitur, et victoriam et præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum testis? S. Sic intelligo. P. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valdè probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne, præter lapsus manifestos, hæsitaciones etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certius observare possim. P. Tene meum. T. Incipiamne? T. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi, quæso, *Solomon*, sed diligenter. S. Tu vero cave dicas negligentèr.

T. *Hoc quicumque cupis carmen cognoscere, Lector, Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vita.*

P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses: Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.*

T. *Commoda multa feres: sin autem spreveris illud, Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.*

P. *Cum recte vivas, ne cures verba malorum: Arbitrii nostri, &c.*

(Sic pergunt ad finem usque libri tertii.)

COLL. XLIV.

DIONYSIUS, GULIELMUS.

GRATULOR tibi reditum, *Gulielme*: quando rediisti rure? G. Heri post meridiem. D. Quid mater? G. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G. Et quidem tolutario. D. Tu vero? G. Quid rogas? Eram illi à pedibus. D. Non tibi fuit molestus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeo erat jucunda in urbem

reditio. Quid quæris? Noluism eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra? G. Quatuor miliaribus, iisque non admodum longis. D. Sed jam satis de rediv: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? Num rediisti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quasillum. D. Hui! quasillum? tibi igitur uni. G. Immo nobis duobus. D. Quid duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpuseuli mei: quod si robustus essem, assini onus asportassem; mater enim facile permittebat. D. Quam vellem adfuisse! G. Ego et mater te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri qui amplissimâ corbe onustus veniet; tum illa tibi dabit affatim. D. Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos; videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. D. Oh lepidum caput! nam et cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. G. Profecto illi gratissimum feceris. D. Eamus igitur.

 COLL. XLV.

ANTONIUS, BERNARDUS.

QUID hic solus cogitas? B. Meam deploro miseriam. A. Quænam te afficit miseria? B. Heu, me miserum! Ecce mutabimus classem; nec est mihi pecunia, unde libros emam. A. An non tibi dat pater? B. Dat quidem interdum, sed parè nimis. A. Est igitur avarus? B. Non sequitur. A. Quid igitur impedit, quo minus tibi pecuniam suppeditet? B. Paupertas: præterea cum peto, miratur tot nobis opus esse libris. A. Nihil mirum, præsertim cum sit pau-

per; sed interim esto animo bono, ne te affictes, quæso. Dabo operam, ut te iuvet pater meus: libentè enim largitur pauperibus; præsertim iis, quod novit bonarum literarum studiosos esse. B. O me felicem, si tua opera me Deus adjuverit! A. Juvabit, spero: sed tu interim precare illum diligentèr, ut mei patris animum benè erga te affectum reddat. B. Benè mone: nam (ut sæpe audivi è sacris concionibus) *Solus est Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit*. A. Ita se res habet. B. Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque, *Bernarde*, vale. Sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est? B. Si duos haberem decusses, abundè mihi esset in præsentia. A. Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

 COLL. XLVI.

PHILIPPUS, VULTHERIUS.

Quò nunc is? V. In hypocaustum. P. Quid eò? V. Hocceine rogandum est? Non frigus sentis. P. Quotusquisq; nunc non sentiar, cum sit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro: sed rogabo veniam. V. Cur non vis in hipocausto caleferi? P. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum satis habeo; unde fit ut facile ex capite laborem. V. Ego quoque; sic aliquando fui; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. P. Et ego (ut spero) me assuefaciam: verùm præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æstus deferbuerit. V.

Sed nunc tempus non est hic philosophandi diutius: jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. XLVII.

STRATAMUS, THEOBALDUS.

QUÆ sunt arbores in horto vestro? T. Hortum habemus suburbanum, quo in sunt olera, quibus vescimur quotidie: præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. S. In horto quæ sunt olera? T. De hoc mater melius respondere posset: nam illic sæpe versatur, aut sarriendi causa, aut serendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. S. Potes ire quando libet? T. Possum quidem, matre permittente. S. Fac ambo permittat; sed ea lege, ut me tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet: tantum hic me expectes; mox rediero. S. Quid si ea domi non sit? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Benè vertat Deus!

COLL. XLVIII.

PRÆPOSITUS, CAULONIUS.

HODIE pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi; sed tamen gratiam habeo maximam, quod pro tua liberalitate ultrò

michi offers beneficium; quotus enim quisque id faciet? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeo parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expendere-remus, quàm solemus hominum! P. Faxit ille, ut in ea cogitatione nos exerceamus et sæpiùs et diligentius! C. Illud profectò necesse est, si velimus ejus benignitatem sæpiùs experiri.

COLL. XLIX.

FATENUS, BARBARIUS.

QUID agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hesterna. F. Quid, non aderas? B. Immò aderam: sed non poteram magistrum dictantem assequi. F. Quæ res te impediabat? B. Quod satis commodè non sederem. F. Veneras ergo seriùs? B. Istud est. F. Cedo commentarium tuum; egomet tibi scribam. B. Quid faciam lueri? F. Ego citius, quam tu, descripsero; post ludemus unà, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libentè id quidem facerem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis cum vetuisse, ne quis sine permissu ejus alteri scribat? F. Id ego probe memini, sed undè hoc sciet? B. Rogas? Cùm emendandi causâ scripturæ rationem exigit, tum captus ero; novit enim manum meam: præterea neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei atrumque vetatur. B. Quid ergo responderem præ-

ceptori, cùm ille negarit me ita scripsisse? F. Non eo res evadet, spero. B. Nolo tuâ spe tantum subire periculum. F. Vah, nimium timidus es: nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me conferam. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellâsses. F. Ad interim aliquid proficimus, dum *Latine* fabulamur.

COLL. L.

QUIRINUS, ROMULUS.

VENITNE pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cum adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petiisti? R. Immò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. Papæ! asses viginti? Quid sit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugis: siquidem semper illi reddo rationem, usque ad teruncium. Q. Sed ægrè fortassè impetrasti. R. Immò facillimè, atque adeo cum gratia. Q. Oh mitem parentem! R. Certè mitissimum. Q. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecuniâ? R. Emam libros, et alia mihi necessaria. Q. Potesne mihi aliquid mutuò dare? R. Possum, si modò eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque asses. R. Accipe. Q. O vere amicum animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur*. R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primum pater in hanc urbem venerit. R. Quando ven-

tarum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

COLL. LI.

PEDAGOGUS, PUER.

HODIE manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ horâ nescio. P. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laternâ suâ, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit: excitator accendit nostram lucernam; clarâ voce inclamavit; experrecti sunt omnes. P. Narra mihi ordine, quid egeris ex illo tempore, usque ad finitum jentaculum. Vos pueri auribus atque animis diligentèr attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. Pu. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia et tibialia, utraque indui, calces calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligentèr pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendendi infrâ, urinam in areâ reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla, manus et faciem lavi, os et dentes collui, detersi mantili manus et faciem: interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo, in aulam privatam convenitur, precamur unâ, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario; jentamus in triclineo sedentes quieti, sinè murmure et sine strepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, amicè admonui; qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. P. Nemone vobis præerat dum jentaretis? Pu. Immò hypodidascalus. P. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam

aulam ambulabat, tenens librum in manibus, et identidem monens observatorem, ut notaret garrientes ineptè. P. Nullùmne igitur verbum tunc licet emittere? Pu. Immo licet; verum ii demum notari solent, qui diu et multis verbis ineptè et sine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis et honestis rebus, dum tamen id modestè fiat citra clamorem et contentionem. P. Hactenus satisfacisti mihi; cætera narabis à prandio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in mora simus. Pu. auctori modo signum dari. P. Opportunè datum.

COLL. LII.

MAGISTER, DISCIPULUS.

UBI finivisti narrationem ante prandium? D. Cum vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpelasti, præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D. Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posteriùs; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finita catalogorum recitatione, ludimagister pulpitem ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, tumque publicè precatur: ubi precatus est, *Recipite* (inquit) *vos in suum quisque auditorium*. Conveniunt omnes: ego item venio cum meis discipulis; sedeo in loco meo: præceptor ingreditur; inquit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, et jubet pronunciarì auctoris scriptum: pronunciamus terni clara voce, ut solemus quotidie: tum jubet, ut reddamus

interpretationem; aliquot ex rudioribus legunt singuli; nos alii reddimus terni, idque memoritèr, præter eum qui verba ipsa auctoris prælegit nobis ordine: tandem præceptor exigit *hispanicam* verborum significationem; doctiores, quibus nominatim id præcepit, respondent; ego quoque, jussus ab eo, respondeo; laudat illos, qui benè responderint; de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram: postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam: postremò palam præscribit, quid sit à prandio reddendum. Audita horâ octavâ, precationem imperat; qua finita, monet ut officium sedulo faciamus; tandem nos missos facit: eo spectante, eximus ordine et sine strepitu, lætique discedimus. Satisne tibi feci, præceptor? M. Immo cumulatissimè. D. Placetne tibi, ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? M. Nihil opus erit: nam de iis, quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem, ad *Psalmorum* cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

COLL. LIII.

PEDAGOGUS, PUER.

ADES *Carole*? Pu. Adsum præceptor. P. Quid agunt duo condiscipuli tui? Pu. Adhuc docentur à subduttore. P. Tu verò jamne pronuciasti contextum prælectionis in crastinum manè? Pu. Pronuciavi. P. Satisne rectè? Pu. Satis, gratia Deo. P. Quis te audivit? Pu. Ludimagister. P. Benè habet: sed est, quod monere te velim. Pu. Ego istud audire percipio. P. Sæpenumerò cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui et ingenium et

memoriam tam felicem tibi dederit. P. Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? P. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœlestis ille pater, corpus, animam, vitam, mentem bonam; et parentes bonos, locupletes, vitæ integerrimos, benè erga me affectos; qui non modo suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis bonisque moribus tam diligentè instituentium curant, ut nihil sit præterea requirendum. P. Verè omnia ista dixisti; sed unum prætermisisti quod est singulare Dei beneficium: Sin' tu quid sit? Pu. Sine me paulispèr cogitare. P. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiscor; sed, pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. P. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Innumerabilia sunt Dei Optimi Maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus: sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quod Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem et sub *Satanæ* tyranide captivum ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ, et maximè ignominiosâ. P. Satis aptè dixisti, et totidem fere verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè verò. P. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fidelitèr ac verè crediderint. P. Age, profer locum ex *Joannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis, qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui vero non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. P. Hactenus satis. Sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius *Christi*, de se

ipso loquentis. P. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum noctu venerat. P. Faxit ipse *Christus* unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. Pu. Faciet, spero. P. Perge igitur, ut cœpisti, alacriter; quod benè vertat Deus in gloriam sui nominis! Pu. Ità precor. P. Eamus cœnatum.

 COLL. LIV.

OBSERVATOR, PUER.

TU nunquam studes; quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiam rides? Quasi *laborare* idem sit, quod *arare*. P. Scio, non idem esse. O. Cur ergo sic respondisti? Nonne istud ridere est? P. At ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum est, et verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras, *ridere* pro *irridere* usitatum esse; et tamen sic accepisti, quasi de risu sim locutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Ne (quæso) mihi irascaris, mi *Martine*! O. Non irascor; sed officium meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam? Tuas nugas? P. Audi, inquam; nihil mentiar. O. Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis cùm tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo? Si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Qui potest illud fieri? P. Dicam tibi, etsi tutè melius hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: Sed tamen cogitabam aliquid